

Гаврилова Н.В.

к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ІНСТРУМЕНТИ ПІДТРИМКИ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ СФЕРИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Національний банк України, в умовах дії воєнного часу, проводить заходи щодо регулювання фінансового сектора та підтримки грошово-кредитної сфери.

З початком повномасштабного вторгнення, та з схваленням «Основних засад грошово-кредитної політики на період воєнного стану», «знизилась дієвість ринкових інструментів та виникла висока невизначеність, що унеможливило здійснення монетарної політики в форматі інфляційного таргетування з плаваючим валютним курсом. Дієвість каналів монетарної трансмісії послабилась адміністративним обмеженням на валютному ринку та обмеженнями щодо руху капіталів. НБУ тимчасово не застосовував ринкові монетарні інструменти, зокрема облікової ставки, як основного інструменту грошово-кредитної політики [3].

З 3.10.2023 року впроваджено гнучкий обмінний курс на основі курсу за операціями на безготівковому міжбанківському валютному ринку. Передумовами цього було зниження темпів інфляції з 26,6% у грудні 2022 року до 8,6% у серпні та 7,1% у вересні 2023 року, формування майже 40 млрд. дол. США міжнародних резерв та загальні тенденції до стабілізації банківської системи. Недивлячись на позитивні зрушення НБУ і надалі контролюватиме ситуацію на валютному ринку у військовий час. Така керованість валютного курсу є основою для відновлення валютного та інфляційного таргетування.

Станом на 1.10.2023 року обсяг міжнародних резервів в Україні становив 39708 млн. дол. США. «У вересні 2023 року міжнародні валютні резерви знизились на 1,7 % унаслідок інтервенцій НБУ з продажу валюти для покриття різниці між попитом та пропозицією на валютному ринку, які значною мірою компенсувалися надходженнями від міжнародних партнерів» [1].

«У вересні 2023 р. чистий продаж валюти НБУ становив 2 691 млн дол. США. Крім того, уряд України виплатив за обслуговування та погашення державного боргу в іноземній валюті 465 млн дол. США, з яких: 389 млн дол. США – за обслуговування та погашення валютних ОВДП; 51 млн дол. США – борг перед Світовим банком; решта – борг перед іншими міжнародними кредиторами.

Крім того, Україна сплатила Міжнародному валютному фонду 882 млн дол. США. Натомість на валютні рахунки уряду в НБУ у вересні надійшло загалом 3 329 млн дол. США, зокрема: 1 592 млн дол. США – макрофінансова допомога від ЄС; 1 250 млн дол. США – грант від Сполучених Штатів через трастовий фонд Світового банку; 386 млн дол. США – від розміщення валютних ОВДП; 100 млн дол. США – від Світового банку під гарантію Великої Британії».

В вересні 2023 року дозволено здійснювати операції з продажу готівкової іноземної валюти за рахунок сум залишків іноземної валюти станом на 13 квітня 2022 року, сум які перевищують купівлю іноземної валюти над продажом за всіма видами валют.

Враховуючи часткове відновлення економіки та пристосування банківської системи до умов військового часу, поступово повертаються вимоги до діяльності, які були тимчасово пом'якшені.

Так, з 1.10.2023 року поновились вимоги про визнання банком дефолту боржника, затверджені додаткові ознаки дефолту боржника, а саме: значне пошкодження або знищення майна боржника, розташування частини або всього об'єкту на тимчасово окупованих територіях, або прифронтових територіях. Також, повертаються вимоги щодо оновлення та подання до НБУ планів відтворення діяльності банків та банківських груп.

Оновлення планів має враховувати актуалізовану стратегію, бізнес-план та фактичні показники фінансового стану банку / банківської групи, загальну ситуацію в банківській системі та стрес-тестування із застосуванням щонайменше одного загально ринкового стрес-сценарію. Оновлені плани відновлення діяльності банки мають подати НБУ до 01 жовтня 2024 року.

На початок квітня 2023 року державний та гарантований державою борг України становив 4 897,56 млрд грн або 133,93 млрд дол. США, у тому числі: державний та гарантований державою зовнішній борг – 3 353,48 млрд грн (68,47 % від загальної суми державного та гарантованого державою боргу), або 91,70 млрд дол. США; державний та гарантований державою внутрішній борг – 1 544,08 млрд грн (31,53 %), або 42,22 млрд дол. США.[1].

Важливим інструментом фінансування ЗСУ є Військові облигації. «З початку повномасштабного вторгнення громадяни та представники бізнесу збільшили обсяг куплених ОВДП на 62,1 млрд грн. Фізичні особи станом на 20 вересня 2023 р. збільшили обсяг портфеля ОВДП на 22,2 млрд грн – до 47,7 млрд грн.

Юридичні особи збільшили обсяг куплених облигацій на 39,9 млрд грн – до 120,5 млрд грн. Одночасно територіальні громади збільшили обсяг куплених військових ОВДП на 2,2 млрд грн – до 2,3 млрд грн, що дорівнює 1,14 % від обсягу невикористаних залишків місцевих бюджетів на рахунках. З початку 2023 р. ці залишки збільшилися на 86,4 млрд грн і на 1 вересня становлять 201,8 млрд грн.» [1].

Потреба в зовнішньому фінансуванні на 2024 р. сягає близько 43 млрд дол. США на соціальний захист та гуманітарну підтримку населення. Отримати кошти Україна розраховує від ключових партнерів: ЄС (45 %) США (30 %), МВФ (13 %) та інших (12 %) у рамках міжвідомчої Координаційної Платформи донорів України; у межах реалізації програми розширеного фінансування МВФ на 2023–2026 рр. (загальним обсягом 15,6 млрд дол. США) та започаткування ініціативи ЄС «Ukraine Facility» обсягом 50 млрд євро на наступні чотири роки. Зазначені програми передбачають виконання Україною погоджених сторонами структурних та секторальних реформ.

Пріоритетним для України так само є залучення фінансування від МФО для реалізації інвестиційних проєктів, що сприятиме стабілізації економічної активності в довгостроковій перспективі. ЄБРР є ключовим партнером, який мобілізує фінансування для підтримки ліквідності та забезпечення стабільної роботи суб’єктів господарювання державного сектору економіки, що є критично важливим для держави та громадян в умовах воєнного стану.

Література:

1. Данилишин Б. Як забезпечити економічне зростання в умовах війни. Економічна правда, 3 березня 2023р. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/3/697664/>
2. Огляд інструментів фінансової стійкості в умовах воєнного стану в Україні (вересень – жовтень 2023 року) URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-finansovoyi-stiykosti-v-umovakh-voyennoho-stanu-v-0>
3. Основні засади грошово-кредитної політики на період воєнного стану. Рада Національного банку України. Схвалено рішенням Ради Національного банку України від 15 квітня 2022 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/files/hJTwdIrBPNWeMzk>